

Γλωσσολογική ανάλυση και ιδεολογικά σχήματα
στις περιγραφικές μεταφραστικές σπουδές:
Το παράδειγμα του Γ. Σεφέρη
ως μεταφραστή του *Waste Land*

Διονύσης Γούτσος
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Abstract

The paper deals with the contribution of linguistic analysis in the identification of ideological assumptions and patterns in the translated text, with reference to the translation of T. S. Eliot's *Waste Land* by G. Seferis. It is argued that contemporary translation theories are centrally concerned with the relations between contextual parameters, translation strategies and textual factors (linguistic choices), as illustrated by the application of Venuti's model to the analysis of G. Seferis as a translator.

Σύμφωνα με τον George Steiner στο μνημειώδες βιβλίο του *After Babel*, ο 20^{ος} αιώνας συμπεριλαμβάνει τουλάχιστον δύο περιόδους της μεταφραστικής ιστορίας που χαρακτηρίζονται διαδοχικά από την εφαρμογή της δομικής γλωσσολογίας στη μελέτη της μετάφρασης (από τη δεκαετία του '40 και εξής) και την «επιστροφή στις ερμηνευτικές και σχεδόν μεταφυσικές αναζητήσεις σχετικά με τη μετάφραση και την ερμηνεία» (από τη δεκαετία του '60) (Γούτσος, 2001: 16). Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να εντάξουμε τις διάφορες τάσεις και εμφάνσεις της μεταφραστικής θεωρίας όπως τη λεγόμενη «πολιτισμική στροφή», την ανάδειξη δηλαδή των ιστορικών και πολιτισμικών προσδιορισμών της μετάφρασης, αλλά και την αντίρροπη στροφή στον κεντρικό ρόλο της γλώσσας στη σύλληψη και ερμηνεία ενός πολιτισμικού πλαισίου, που διατρέχει και τις σύγχρονες μετανεωτερικές ή μεταμοντερνιστικές αντιλήψεις για τη μετάφραση και το ρόλο της. Αν επιχειρούσαμε μια μακροσκοπική (και γι' αυτό το λόγο κατ' ανάγκην σχηματική) συμπερίληψη των αντίρροπων και αλληλοσυμπλη-

ρούμενων αυτών τάσεων, θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε ότι μια από τις σημαντικότερες συνεισφορές των περιγραφικών μεταφραστικών σπουδών, όπως αναπτύχθηκαν στον 20^ο αιώνα, εντοπίζεται ακριβώς στην προσπάθεια για σύνδεση των γλωσσικών επιλογών και προτεραιοτήτων του μεταφραστή στο επίπεδο του μεταφράσματος με το ευρύτερο περικειμενικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται η μεταφραστική πράξη. Με αυτόν τον τρόπο, η ανάλυση των στοιχειωδών μονάδων της μετάφρασης, όπως διαπιστώνονται από την αντιπαροβολική σύγκριση δύο παράλληλων κειμένων (πρωτότυπο-μετάφρασμα), διευρύνεται ώστε να περιλαμβάνει τη μελέτη ολοένα ευρύτερων κύκλων γύρω από το μεταφραστικό έργο που αναφέρονται στο κειμενικό και περικειμενικό πλαίσιο, περιλαμβάνοντας τις μικρο- και μακρο-κειμενικές επιλογές του συγγραφέα και του μεταφραστή, τις αναμονές και την ευρύτερη πρόσληψη του αναγνώστη-στόχου, τις προθέσεις και τις καταστασιακές συνθήκες πομπού και δέκτη, τις εξω-γλωσσικές περιστάσεις και τις επιταγές του πελάτη της μετάφρασης, τις ευρύτερες ιστορικές, ιδεολογικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες κ.λπ. Έτσι μετατοπιζόμαστε από την στενή έννοια της ισοδυναμίας ως συσχέτισης δύο απομονωμένων γλωσσικών μονάδων στη «σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στη μετάφραση και τις συνθήκες επικοινωνίας στη γλώσσα-στόχο», σύμφωνα με τη διατύπωση του Koller (Γούτσος, 2001: 90).

Από την αντίστροφη σκοπιά, η αναζήτηση των ερμηνευτικών συνθηκών και ιδεολογικών, πολιτικών, κοινωνικών κ.λπ. παραγόντων που δρουν στη μεταφραστική διαδικασία συνδέεται δραστικά με τα συγκεκριμένα λεξιλογικά, γραμματικά, υφολογικά κ.ά. στοιχεία όπως εμφανίζονται στο δεδομένο κείμενο προς μετάφραση ή μετάφρασμα. Όπως επισημαίνει ο Schmidt, «αυτό που λύνει το ζήτημα της μετάφρασης [...] είναι ότι, με όποιον τρόπο κι αν τίθεται η κίνηση, δεν μπορεί να ξεφύγει από το γεγονός ότι πάντοτε χειρίζεται τη γλώσσα στην ιδιαιτερότητά της. Όχι τη γλώσσα ως αφηρημένη έννοια, ούτε γενικότητες για τη γλώσσα [...]» (Γούτσος, 2001: 108). Γι' αυτό το λόγο, ο ρόλος της γλωσσολογίας δεν μπορεί να πάψει να είναι κεντρικός σε κάθε προσπάθεια θεμελίωσης των μεταφραστικών σπουδών και αναπόσπαστος από την ανάπτυξη κάθε μεταφραστικής θεωρίας. Ταυτόχρονα, το κύριο δίδαγμα από την πτυχία των μεταφραστικών σπουδών για τους συγγενείς χώρους της γλωσσολογικής και κειμενικής ανάλυσης είναι ακριβώς η έμφαση στη σύνδεση του μικρο-επιπέδου με συνεχώς διευρυνόμενα πλαίσια περιγραφής και ανάλυσης, πως επιχειρείται παράλληλα σε κειμενογλωσσολογικά πεδία όπως η υφολογία και η ανάλυση λόγου.

Η σύνδεση της γλώσσας του μεταφράσματος με ευρύτερα ερμηνευτικά σχήματα του ιστορικο-κοινωνικού περικειμένου διαπνέει ως προϋπόθεση ή ζη-

τούμενο τις σημαντικότερες μεταφραστικές θεωρίες του 20^{ου} αιώνα. Οι ίδιες οι περιγραφικές μεταφραστικές σπουδές εγκαινιάζονται με μια σειρά μοντέλων που δίνουν ισοδύναμη έμφαση σε γλωσσικούς και περικειμενικούς παράγοντες. Παράδειγμα αποτελούν οι θεωρίες της δεκαετίας του '70 όπως αναπτύχθηκαν τόσο στις Κάτω Χώρες, οδηγώντας στη λεγόμενη Σχολή της Χειραγώγησης (Γούτσος, 2001: 99), όσο και στο Ισραήλ, εξελισσόμενες στη θεωρία των πολυσυστημάτων των Even-Zohar και Toury (έ.ά.: 61 κ.εξ.). Κοινό χαρακτηριστικό και των δύο αυτών ομάδων θεωριών είναι η ύπαρξη ενός «μεσο-επιπέδου», μιας διαμεσολαβητικής περιοχής μεταξύ της μικροσκοπικής και μακροσκοπικής ανάλυσης όπου εντοπίζεται η κεντρική έννοια των μεταφραστικών στρατηγικών. Γενικευτικά και σχηματικά, μπορούμε να παρουσιάσουμε την αντίληψη αυτή με το ακόλουθο σχήμα:

Σχ. 1. Σύνδεση επιπέδων στις σύγχρονες μεταφραστικές θεωρίες

Θεμελιώδης για την ύπαρξη μεταφραστικών στρατηγικών είναι η παραδοχή ότι υπάρχει συνέπεια και συστηματικότητα στις επιλογές του μεταφραστή ή τουλάχιστον στο αποτέλεσμα που δημιουργούν στον αναγνώστη. Όπως διαπιστώνει η Gaddis-Rose (1997), η συσσώρευση διαφορών στις ποικίλες μεταφράσεις του ίδιου έργου οδηγεί σε διαφορετικό αποτέλεσμα, ασκεί διαφορετική επίδραση στον αναγνώστη (πρβλ. Lambert & van Gorp, 1985: 49). Επομένως, το ζητούμενο – κι εδώ έχουμε μια πρώτη ένδειξη για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να απαντηθούν τα ερωτήματα της αρχής – δεν είναι η προβολή των μεμονωμένων λεπτομερειών και επιλογών, αλλά η ανάδειξη του πώς αυτές συνδέονται σε μια ευρύτερη (ιεραρχική ή μη) δομή, σύνολο ή σύστημα μέσω των στρατηγικών του μεταφραστή. Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι η κατεύθυνση των σχέσεων μεταξύ των επιπέδων στο παραπάνω σχήμα εμφανίζεται αμφίδρομη, αν και διαφορετικά μοντέλα επιβάλλουν μια ιδιαίτερη αντίληψη για τις ιεραρχικές προτεραιότητες των σχέσεων αυτών: για παράδειγμα,

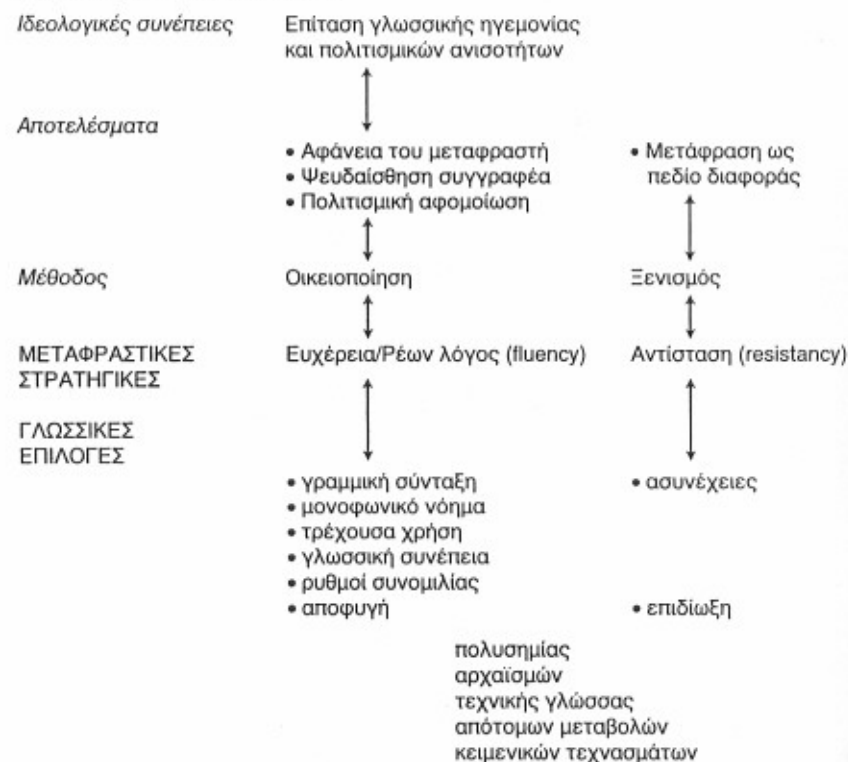
για το μοντέλο του Toury και δεχόμενοι ένα βαθμό απλούστευσης, η βασική έννοια της νόρμας είναι αυτή που υπαγορεύει τόσο μεταφραστικές στρατηγικές όσο και γλωσσικές επιλογές (Γούτσος, 2001: 66 κ.εξ.).

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι νεότερες θεωρίες όπως του Lawrence Venuti στηρίζονται σε ένα παρόμοιο σχήμα για την ιδεολογική ανάλυση που επιχειρούν (βλ. σχ. 2). Τόσο στο θεμελιώδες βιβλίο του για την αφάνεια του μεταφραστή (1995), όσο και στα επιμέρους άρθρα του (βλ. Γούτσος, 2001: 153 κ.εξ., 240 κ.εξ.), ο Venuti παρουσιάζει μια συνεκτική και συστηματική εικόνα για τον τρόπο με τον οποίο οι συγκεκριμένες μεταφραστικές επιλογές στο επίπεδο του μεταφράσματος υπαγορεύονται από δεδομένες μεταφραστικές στρατηγικές που με τη σειρά τους διέπονται από ευρύτερες πρακτικές και ιδεολογικές αντιλήψεις. Πιο συγκεκριμένα, εκκινώντας από την περιγραφή του Schleiermacher για τη μεταφραστική διαδικασία, όπως αναλύεται και διερευνείται από τον Antoine Bergman, ο Venuti υποστηρίζει ότι ο μεταφραστής έχει να επιλέξει βασικά και πρωταρχικά μεταξύ δύο μεθόδων, αυτή της οικειοποίησης και εκείνη του ξενισμού. Σύμφωνα με τον Venuti, «η αγγλόφωνη μετάφραση διακατέχεται από θεωρίες και πρακτικές οικειοποίησης, τουλάχιστον από το 17^ο αιώνα και εξής» (έ.ά.: 157) και αυτό δεν είναι ασύνδετο με την αντίληψη πολιτισμικού ηγεμονισμού που διακατέχει αγγλο-αμερικανικές πολιτισμικές και άλλες πρακτικές, οι οποίες συνεπάγονται και τη συστηματική υποτίμηση του έργου του μεταφραστή εις όφελος του συγγραφέα τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Η κύρια στρατηγική με την οποία το ξένο έργο γίνεται αντικείμενο οικειοποίησης/εξημέρωσης είναι η στρατηγική του ρέοντος λόγου ή της ευχέρειας, που επιχειρεί να «συγκρατήσει την απομάκρυνση της γλώσσας από το εννοιολογικό σημαίνον, από την επικοινωνία και την αυτο-έκφραση» (έ.ά.: 145), κάνοντας το μετάφρασμα να «ρέει», να διαβάζεται «σαν να είναι πρωτότυπο».

Ο Venuti παρουσιάζει με λεπτομέρειες μια σειρά γλωσσικών επιλογών που υπαγορεύονται από τη στρατηγική του ρέοντος λόγου, οι οποίες σχετίζονται με τις στρατηγικές οικειοποίησης του Bergman (2000: 288 κ.εξ.) και συγκεκριμένα: εκλογίκευση, επεξήγηση, επέκταση, εξευγενισμό, εκλαΐκευση, ποιητική και ποσοτική πτώχευση, διάλυση των ρυθμών, των υποκείμενων σημειωτικών πλεγμάτων, των γλωσσικών σχημάτων, των εκφράσεων και ιδιωτισμών, καθώς και απαλοιφή του παλίμψηστου των γλωσσών. Η ενδεδειγμένη περιγραφή του γλωσσικού επιπέδου από τον Venuti συνοδεύεται από μια λεπτομερέστερη ανάλυση των πολιτισμικών και ιδεολογικών συνεπειών και αποτελεσμάτων της οικειοποιητικής μεθόδου. Ο Venuti θεωρεί την οικειοποίηση υπεύθυνη για ευανάγνωστες μεταφράσεις που διευκολύνουν την ψευδαίσθηση της παρου-

σίας του συγγραφέα και της απουσίας του μεταφραστή από το κείμενο, η οποία «σε τελική ανάλυση συνεισφέρει στην πολιτιστική περιθωριοποίηση και την οικονομική εκμετάλλευση που πλήττει τους μεταφραστές σήμερα» (Γούτσος, 2001: 245). Όπως βλέπουμε από το σχ. 2, ο Venuti προσφέρει ως εναλλακτική μεταφραστική μέθοδο αυτή του ξενισμού που συνδέεται με τη στρατηγική της «αντίστασης» και χρησιμοποιεί αντιθετικές γλωσσικές επιλογές, οδηγώντας στο αντίθετο αποτέλεσμα, την αποδοχή δηλαδή της διαφοράς αντί για την απαλοιφή της.

ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Σχ. 2. Σύνδεση επιπέδων στη θεωρία του L. Venuti

Επιπρόσθετα, αν συνδέσουμε το δεύτερο σχήμα πιο πάνω με το πρώτο, θα διαπιστώσουμε ότι ο Venuti επιλέγει ουσιαστικά μία μόνο από τις δυνατές διασυνδέσεις μεταξύ γλωσσικών επιλογών και μεταφραστικών στρατηγικών, αλλά και μεταξύ των τελευταίων και των περικειμενικών παραγόντων. Με άλλα

λόγια, η σύνδεση της στρατηγικής του ρέοντος λόγου ή των δεδομένων γλωσσικών επιλογών που επισημαίνονται από τον Venuti με τη μέθοδο της οικειοποίησης ή με τα δεδομένα αποτελέσματα δεν είναι αναγκαία και απόλυτη αλλά αποτελεί μια εικασία του θεωρητικού. Σε αυτό ακριβώς το σημείο έχει στραφεί και η κριτική στο έργο του Venuti (π.χ. Hale 1996, Pym 1996, Rendell 1996, Robinson στο Γούτσος 2001), επισημαίνοντας ότι η οικειοποίηση δρα με διαφορετικούς τρόπους σύμφωνα με τις επιμέρους «τοπικές» και χρονικές, πολιτισμικές και ιδεολογικές συνθήκες. Ταυτόχρονα, δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι κάθε ξενιστική μετάφραση οδηγεί κατ'ανάγκη σε αποτελέσματα που προβάλλουν τη διαφορά ή συνδέεται με στρατηγικές αντίστασης. Το σημαντικό, ωστόσο, στη θεωρία του Venuti είναι η σύνδεση των μεμονωμένων στοιχείων σε μια ευρύτερη υπόθεση για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν σε συγκεκριμένες κειμενικές και περικειμενικές συνθήκες. Όπως τονίζει με αφορμή αγγλικές θεωρίες μετάφρασης του 17^{ου} αι., «είναι σημαντικό να μη θεωρεί κανείς τέτοιες περιπτώσεις οικειοποίησης απλώς ως ανακριβείς μεταφράσεις. Οι κανόνες ακριβείας και πιστότητας προσδιορίζονται πάντοτε τοπικά και είναι ιδιαίτεροι σε διαφορετικά πολιτισμικά μορφώματα και διαφορετικές ιστορικές στιγμές» (Γούτσος, 2001: 158). Με αυτή τη διαπίστωση, ο Venuti συνάδει με τη βασική παραδοχή για τη συστηματικότητα των γλωσσικών επιλογών που παρατηρήσαμε πιο πάνω ως βασική αρχή των σύγχρονων μεταφραστικών θεωριών.

Με βάση το σχήμα αυτό μπορούμε τώρα να μελετήσουμε τη μετάφραση του έργου Waste Land του T. S. Eliot από το Γιώργο Σεφέρη. Πώς τοποθετούνται οι γλωσσικές επιλογές του νομπελίστα ποιητή μας, πώς συνδέονται με τις αντιλήψεις του για τη μέθοδο της μετάφρασης και ποια είναι τα αποτελέσματα της μεταφραστικής πρακτικής του; Η λεπτομερής απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα αναπτύσσεται στο Γούτσος (υπό δημοσίευση). Εδώ επιγραμματικά μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής: Οι κύριες επιλογές του Σεφέρη σε λεξιλογικό και συντακτικό επίπεδο διακρίνονται από τρεις τάσεις: προσαρμογή ή ενσωμάτωση στο γλωσσικό κανόνα της δημοτικής, επικράτηση του καθημερινού καταστασιακού ιδιώματος (βλ. Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999) και υιοθέτηση δεδομένων από το κυρίαρχο ποιητικό ύφος της ελληνικής (πρβ. Κοκόλης, 2001: 19, 30). Με αυτή την έννοια, ο Σεφέρης παρουσιάζει τα περισσότερα χαρακτηριστικά που συνδέει ο Venuti με τη στρατηγική του ρέοντος λόγου: γραμμική σύνταξη (με τον τρόπο που επιβάλλεται από τον ποιητικό κανόνα), τρέχουσα χρήση και ρυθμούς συνομιλίας (ακόμη κι εκεί που αυτό έρχεται σε αντίθεση με το καταστασιακό ιδίωμα του πρωτοτύπου), γλωσσική συνέπεια που συνδέεται με την αποφυγή αρχαϊσμών και τεχνικής γλώσσας, αποφυγή της πο-

λυσημίας, των απότομων μεταβολών και των κειμενικών τεχνασμάτων, με εξαίρεση την παρουσία των ξένων γλωσσών και της στιξής που ακολουθούνται πιστά στη μετάφραση. Με αυτά τα δεδομένα, μπορούμε να κάνουμε λόγο για μια κατεξοχήν οικειοποιητική μετάφραση, επιβεβαιώνοντας τις διαπιστώσεις του Κοκόλη για «εκφράσεις που «εξοικειώνουν» ή «απλουστεύουν» σημεία του πρωτοτύπου» (2001: 18) και «αποδόσεις «οικείες», εκεί όπου το κείμενο θέλει να είναι «ανοίκιο»» (έ.ά.: 30).

Ωστόσο, η οικειοποίηση αυτή έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και παράγει συγκεκριμένα αποτελέσματα στο μετάφρασμα. Στο Γούτσος (υπό δημοσίευση), υποστηρίζεται ότι κυριότερο από τα οποία είναι ο δραστηκός περιορισμός της πολυφωνίας του Waste Land. Η ετερογλωσσία και κειμενική ποικιλία απωθείται συστηματικά από το μεταφραστικό με τις γλωσσικές επιλογές που επισημάναμε πιο πάνω έτσι ώστε λ.χ. η φωνή της αριστοκράτισσας Marie (Μαρίας, στη μετάφραση) να συγχέεται με εκείνη της λαϊκής Lil, ενώ η δημόσια αναγγελία HURRY UP PLEASE IT'S TIME να ενσωματώνεται στον λαϊκό τόνο που διατρέχει το ποίημα. Το κυριότερο - η απώθηση της πολυφωνίας φαίνεται πως είναι συνειδητή επιλογή του μεταφραστή και όχι τυχαία συνέπεια. Η προσπάθεια για οικειοποίηση του Έλιοτ έχει επιπλέον μια σαφώς εθνοκεντρική και ελληνοκεντρική διάσταση. Για τον Καραντώνη, επίσημο «διερμηνευτή» και προπαγανδιστή του Σεφέρη, η ελληνοποίηση του Έλιοτ δεν μπορεί παρά να γίνει παρά με

[...] μια γλώσσα που γυρεύει κι εδώ την αβίαστη απλότητα της ουσίας, την κυριολεξία, τη διατήρηση φυσιολογικών αναλογιών ανάμεσα σε ό,τι μπορεί να είναι «μοντέρνο» κι εδώ κι εκεί [...] και τον ρυθμό - αυτό προ παντός - που δε σε κομπιάζει, δε σκοντάβεις απάνου ώστε ξαφνικά ή όλη την ώρα να θυμάσαι ότι διαβάζεις μετάφραση και νάρχεται και στιγμή να λες «μωρέ τι κακή μετάφραση, σαν του τάδε...» (1990: 282)

Δεν θα μπορούσαμε ίσως να βρούμε στη νεοελληνική κριτική καλύτερη επιβεβαίωση της σύνδεσης οικειοποίησης, ρέοντος λόγου και αφάνειας του μεταφραστή, την οποία υποστηρίζει ο Venuti. Έτσι, η σύνδεση γλωσσικών, μεταφραστικών και περικειμενικών παραμέτρων στον μεταφραστικό Σεφέρη είναι σύμφωνη με την υπόθεση του Venuti, επιτρέποντας να συλλάβουμε την ευρύτερη μεταφραστική ιδεολογία του (βλ. Γούτσος, υπό δημοσίευση).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Berman, A. (2000 [1985]). "Translation and the trials of the foreign". Μετ. του L. Venuti. Στο Venuti, Lawrence (επιμ.) *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 284-297.

- Gaddis Rose, M. (1997). *Translation and Literary Criticism*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Hale, T. (1996). "When the original is unfaithful. *Times Literary Supplement*, 6/9/96.
- Lambert, J. & van Gorp, H. (1985). "On describing translations". Στο Hermans, Theo (επιμ.) *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. New York: St. Martin's Press, 42-53.
- Rym, A. (1996). Βιβλιοκρισία του Venuti 1995. *Target* 8 (1), 165-177.
- Rendell, S. (1996). "Changing translation". *Comparative Literature* 48 (4), 359-364.
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility*. London: Routledge.
- Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γούτσος, Δ. (2001). *Ο λόγος της μετάφρασης. Ανθολόγιο σύγχρονων μεταφραστικών θεωριών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γούτσος, Δ. (υπό δημοσίευση). «Γλωσσικές επιλογές και οικειοποίηση στη μετάφραση του *Waste Land* από τον Γ. Σεφέρη».
- Έλιοτ, Θ. Σ. (1973). *Η έρημη χώρα και άλλα ποιήματα*. Εισαγωγή, σχόλια, μετάφραση Γιώργου Σεφέρη. Οριστική έκδοση. Αθήνα: Ίκαρος.
- Καραντώνης, Α. (1990). Ο μεταφραστής [1965, 1966]. Στο *Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης*. Αθήνα: Παπαδήμα. 7^η έκδοση, 271-288.
- Κοκόλης, Ξ. Α. (2001). *Ο μεταφραστής Σεφέρης. Αρνητική κριτική*. Αθήνα: Καστανιώτη.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
COLLOQUE INTERNATIONAL
INTERNATIONAL CONFERENCE

Μεταφράζοντας στον 21ο αιώνα:
ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Traduire au XXIème siècle :
TENDANCES ET PERSPECTIVES

Translating in the 21st century:
TRENDS AND PROSPECTS

ΠΡΑΚΤΙΚΑ • ACTES • PROCEEDINGS

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Α.Π.Θ. • 27-29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2002
FACULTÉ DES LETTRES UATH • 27-29 SEPTEMBRE 2002
FACULTY OF ARTS AUTH • 27-29 SEPTEMBER 2002